

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ 2014

A1. Άρα ούτε από τη φύση ούτε όμως κι ενάντια σε αυτήν υπάρχουν οι αρετές, αλλά έχουμε από τη φύση την ιδιότητα να τις δεχτούμε, ολοκληρωνόμαστε όμως μέσα από τη συνήθεια. Ακόμα, όσες ιδιότητες έχουμε από τη φύση, πρώτα αποκτούμε τις δυνατότητες αυτών κι ύστερα προχωρούμε στις αντίστοιχες ενέργειες (πράγμα που φαίνεται στις αισθήσεις μας· γιατί δεν αποκτήσαμε τις αισθήσεις (της όρασης και της ακοής), επειδή είδαμε πολλές φορές ή ακούσαμε πολλές φορές, αλλά αντίθετα τις χρησιμοποιήσαμε, επειδή τις έχουμε ήδη, και δεν τις αποκτήσαμε έχοντας κάνει και ξανακάνει χρήση τους)· τις (ηθικές) αρετές όμως τις αποκτούμε, αφού πρώτα προχωρούμε στις αντίστοιχες ενέργειες, όπως ακριβώς συμβαίνει και στις άλλες τέχνες· γιατί όσα πρέπει να κάνουμε, αφού τα μάθουμε, αυτά τα μαθαίνουμε κάνοντάς τα· για παράδειγμα, οικοδόμοι γίνονται με το να χιτίζουν σπίτια και κιθαριστές με το να παίζουν κιθάρα· με τον ίδιο τρόπο λοιπόν γινόμαστε και δίκαιοι κάνοντας δίκαιες πράξεις, σώφρονες κάνοντας σώφρονες πράξεις, ανδρείοι κάνοντας ανδρείες πράξεις.

B1. Ο Αριστοτέλης διακρίνει τις αρετές σε **δύο είδη, διανοητική και ηθική.**

■ **Διανοητικές αρετές:** επιστήμη, νους, σοφία, τέχνη και φρόνηση

- Το μέρος της ψυχής στο οποίο αντιστοιχεί είναι το «λόγον ἔχον»
- Το χαρακτηριστικό τους γνώρισμα: είναι μεταδόμενες έχουν γένεσιν και αύξησιν, είναι επίκτητες και προϋποθέτουν τη φυσική προδιάθεση του ανθρώπου να τις δεχτεί
- Τρόπος απόκτησης είναι η διδασκαλία και χρειάζεται εμπειρία και χρόνος
- Κυρίαρχος είναι ο ρόλος του δασκάλου

(«ἢ μὲν διανοητικὴ τὸ πλεῖον ἐκ διδασκαλίας ἔχει καὶ τὴν γένεσιν καὶ τὴν αὐξήσιν, διόπερ ἐμπειρίας δεῖται καὶ χρόνου»)

■ **Ηθικές αρετές:** ανδρεία, σωφροσύνη, δικαιοσύνη, πραότητα

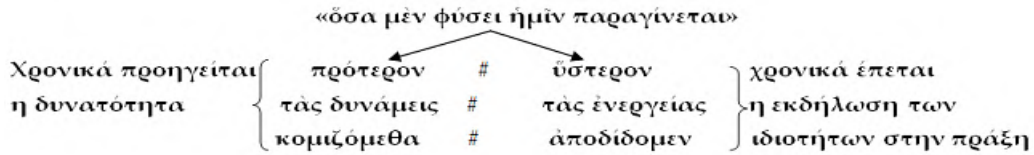
- Το μέρος της ψυχής στο οποίο αντιστοιχεί είναι το «ἐπιθυμητικόν», το μετέχον και στο «λόγον ἔχον» και στο «ἄλογον» μέρος της ψυχής
- Τρόπος απόκτησης: ἔθος / το ἐθίζειν

- Ο Αριστοτέλης, κατά τη συνήθεια των αρχαίων Ελλήνων να ετυμολογούν τις λέξεις για να κατανοήσουν τη σημασία τους, συνδέει **ετυμολογικά το ήθος με το έθος**.
- Ο Αριστοτέλης απορρίπτει την αριστοκρατική διδασκαλία ότι η αρετή είναι δώρο της φύσης, που τελεσιδικά ή όχι δίνεται από την γέννησή του στον άνθρωπο. (σχόλιο βιβλίου)
- Κατά τον Πλάτωνα ο άνθρωπος μπορεί να αποκτήσει κάποια ψυχικά χαρακτηριστικά ήδη από τα πρώτα χρόνια της ανάπτυξής του. (σχόλιο βιβλίου)
- Κυρίαρχος είναι ο ρόλος του μαθητή, του ίδιου του ατόμου
(«ή δ' ήθικη έξ έθους περιγίνεται, όθεν και τούνομα έσχηκε μικρόν παρεκκλίνον από τοῦ έθους.»)

- **Η διανοητική αρετή:** αντιστοιχεί στο έλλογο μέρος της ψυχής και τελεί υπό την ισχύ και την αξία του λόγου. Ο λόγος παρέχει στον άνθρωπο τη δυνατότητα να ρυθμίζει τη συμπεριφορά του με βάση προκαθορισμένες λογικές συλλήψεις. Γενικώς ,στο έργο του Αριστοτέλη, στις διανοητικές αρετές ανήκουν η επιστήμη, η τέχνη, η φρόνηση, ο νους και η σοφία. Η διανοητική αρετή στηρίζει κατά κύριο λόγο τη γέννησή της και την επαύξησή της στη διδασκαλία.
- **Η ηθική αρετή:** αντιστοιχεί στο έλλογο και συνάμα στο άλογο μέρος της ψυχής. Από πλευράς περιεχομένου κατανοεί κι εφαρμόζει τις προτάσεις, τις συλλήψεις ή τις επιταγές του λόγου. Η ηθική αρετή είναι αποτέλεσμα εθισμού και δεν υπάρχει μέσα μας εκ φύσεως. Τίποτε από όσα υπάρχουν εκ φύσεως δεν μπορεί να αποκτήσει με εθισμό μια άλλη ιδιότητα (π.χ. πέτρα, φωτιά) Οι ηθικές αρετές δε γεννιούνται μέσα μας ούτε εκ φύσεως ούτε αντίθετα με αυτήν.
- Οι άνθρωποι έχουμε από τη φύση μας την ιδιότητα να δεχτούμε τις ηθικές αρετές, ενώ τελειοποιούμαστε σε αυτές με τον εθισμό. Άρα **την ευθύνη για την απόκτηση ή μη των ηθικών αρετών την έχει το ίδιο το άτομο**, ενώ **για τις διανοητικές** είδαμε παραπάνω ότι την ευθύνη την έχει **ο δάσκαλος**.

B2. Στο απόσπασμα «έτι όσα...τάς δ' άρετάς λαμβάνομεν ένεργήσαντες πρότερον,» ο Σταγειρίτης παραθέτει ένα ακόμη επιχείρημα για να αποδείξει ότι οι ηθικές αρετές είναι επίκτητες. Θα στηριχτεί στη, θεμελιώδη στη φιλοσοφία του, αντιθετική διάκριση των εννοιών **δύναμις - έέργεια**. Δύναμις είναι η δυνατότητα που έχει ένα πράγμα ή ένα ον να γίνει ή να κάνει κάτι, ενώ η έέργεια είναι η πραγμάτωση αυτής της δυνατότητας. Γενικά ο

Αριστοτέλης θεωρεί ότι η δεύτερη έχει μεγαλύτερη αξία από την πρώτη. Εδώ συνδέει τās δυνάμεις με το πρότερον και τās ἐνεργείας με το ὕστερον, εννοώντας ότι οι δυνάμεις έχουν χρονική μόνο προτεραιότητα έναντι τῶν ἐνεργειῶν.(σχόλιο βιβλίου)

- Για να οδηγηθεί ο φιλόσοφος στη θέση ότι τις ηθικές αρετές τις αποκτά ο άνθρωπος ενεργώντας προβαίνει σε μια σύγκριση των ηθικών αρετῶν με τις ιδιότητες που έχουμε από τη φύση μας, ενώ χρησιμοποιεί και παραδείγματα για να γίνει σαφής: σχετικά με ὅσα έχουμε μέσα μας από τη φύση, (π.χ. αίσθηση ὄρασης και ακοῆς) προηγείται η ὑπαρξή τους και ακολουθεί η ἐνέργεια, η χρήση τους. Δεν συμβαίνει το ἴδιο και με τις αρετές, που η ηθική πράξη προηγείται της ἀπόκτησης της ηθικής αρετής. Δεν τις έχουμε εκ φύσεως τις ηθικές αρετές, ἀλλά τις αποκτούμε με την πράξη, την επανάληψη.
- Στη συνέχεια, για να τεκμηριώσει το επιχειρήμα προβαίνει σε μια αναλογία των ηθικών αρετῶν με τις τέχνες αναφέροντας και πάλι παραδείγματα. Υποστηρίζει στην ουσία ότι ὅπως για παράδειγμα για να γίνει κανείς οικοδόμος ἢ κιθαριστής πρέπει να κάνει τις ἀντίστοιχες ἐνέργειες, ἔτσι και για να γίνει δίκαιος, σώφρων ἢ ἀνδρείος πρέπει να εξασκηθεί στις ἀντίστοιχες ἐνέργειες.
- **«ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν»:** Ἄλλο ἓνα στοιχείο αυθόρμητου και προφορικού λόγου συναντάμε στη φράση «ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν». Ο προσθετικός «καὶ» εἰς ἔδῳ εἶναι περιττός, ἐνῶ ο προσδιορισμός «ἄλλων» υποδηλώνει ὅτι οι αρετές εἶναι και αὐτές τέχνες, κάτι βέβαια που δεν ισχύει. (σχόλιο βιβλίου)
- Την ἴδια ἀποψη, ὅτι η τέχνη κατακτάται με την ἐξάσκηση, συναντάμε και στον Πλάτωνα, ο οποίος μάλιστα λέει ὅτι και το ομαδικό παιχνίδι εἶναι μια μορφή ἐξάσκησης για την τέχνη που το παιδί προορίζεται να ασκήσει στο μέλλον.
(σχόλιο βιβλίου)

B3. σελ.152-153 «Πριν ἀπὸ ὅλα...διανοητικές.»

B4. ούσης: παρουσία, ουσιαστικός

ἔσχηκε: σχέσηη, σχετικός

πεφυκότων: φύση, φυσιολογικός

χρησάμενοι: χρήμα, ἀχρηστος

μανθάνομεν: ἀμάθεια, φιλομαθής

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

ΑΔΙΔΑΚΤΟ 2014

Γ1.

Γιατί νομίζω πως δεν αγνοείτε εσείς ότι πολλές πράξεις έχουν γίνει τώρα πια τέτοιες, τις οποίες αρχικά από τη μια μεριά όλοι θεώρησαν ότι είναι συμφορές και αυτούς που τις έπαθαν τους συμπόνεσαν, ενώ αργότερα τις ίδιες αυτές πράξεις έκριναν ότι έχουν γίνει αιτίες των πιο μεγάλων ωφελειών. Και γιατί πρέπει να μακρηγορούμε; Αλλά και τώρα θα μπορούσαμε να βρούμε τις πόλεις που έχουν την πρωτοκαθεδρία, κι εννοώ κυρίως την Αθήνα και τη Θήβα, να έχουν κερδίσει μεγάλη δόξα/φήμη όχι με την ειρήνη, αλλά από τα γεγονότα, εξαιτίας των οποίων, αφού αρχικά δυστύχησαν κατά τη διάρκεια του πολέμου, πάλι απεκατέστησαν την ισχύ τους, κι εξαιτίας αυτών την μεν (Αθήνα) να έχει καταστεί ηγεμονική δύναμη των Ελλήνων, ενώ τη (Θήβα) να έχει γίνει τόσο μεγάλη στον τωρινό καιρό, όσο ποτέ κανείς μέχρι τώρα δεν πίστεψε ότι θα γίνει· γιατί οι δόξες κι οι επιτυχίες δεν συνηθίζουν να έρχονται από την ειρήνη, αλλά από τους αγώνες.

Γ2

(Ἔ)

πορρωτάτω

εὖ

ὑμῶν αὐτῶν

ἡγεμόσι

ᾤετο

ὑπειλῆφθαι

τοῖς πεισομένοις

γνοίη

κατάστηθι

Γ3α. ὑμᾶς: υποκείμενο του ειδικού απαρεμφάτου «ἀγνοεῖν», ετεροπροσωπία

συμφοράς: κατηγορούμενο στη λέξη «ἄς» μέσω του απαρεμφάτου του συνδετικού «εἶναι»

τοῖς παθοῦσι: επιθετική μετοχή ως αντικείμενο στο «συνηχθέσθησαν»

τί: αιτιατική της αιτίας στο απαρέμφατο «λέγειν»

λαβούσας: κατηγορηματική μετοχή, εξαρτάται από το ρήμα «εὔροιμεν ἄν», συνημμένη στο αντικείμενο του ρήματος, στο «τάς πόλεις»

ἡγεμόνα: κατηγορούμενο στο «τὴν μὲν» μέσω της μετοχής «καταστᾶσαν»

Γ3β. Ὁ ρήτωρ εἶπεν ὅτι αἱ γὰρ ἐπιφάνειαι καὶ λαμπρότητες οὐκ ἐκ τῆς ἡσυχίας ἀλλ' ἐκ τῶν ἀγῶνων γίνεσθαι φιλοῖεν.»

Ὁ ρήτωρ εἶπεν τὰς γὰρ ἐπιφανείας καὶ λαμπρότητας οὐκ ἐκ τῆς ἡσυχίας ἀλλ' ἐκ τῶν ἀγῶνων γίνεσθαι φιλεῖν.»